

Nr 175

Utlåtande i anledning av väckt motion om utställning av riksregalierna m. m.

(5:e avd.)

I en inom andra kammaren av herr *Turesson* väckt motion (II: 186) har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder att riksregalierna m. fl. samhörande dyrbarheter kan förvaras och för allmänheten utställas i lokal å Stockholms slott.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet hänvisa till motionen.

Över förevarande motion har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, utlåtande avgivits av *kammarkollegiet*, varjämte på anhållan av utskottet *fullmäktige i riksbanken* utlåtit sig över motionen.

Kammarkollegiet har anfört följande.

Kollegiet har i und. utlåtande den 31 oktober 1958 förordat, att riksregalierna m. fl. under kollegiets vård stående dyrbarheter skulle utställas å Stockholms slott under vissa angivna villkor.

Den avsedda lokalen — de i slottets västra länga (våningen 1 tr.) belägna rummen nr 119 och nr 120, vilka skulle sammanslås till ett regalierum — disponeras för närvarande av regeringsrätten. Det är emellertid avsett, att regeringsrätten om några år skall lämna de av regeringsrätten disponerade lokalerna i slottet.

I utlåtandet omnämnes, att kostnaderna för lokalens anordnande av byggnadsstyrelsen beräknats till 375 000 kr., vartill komma kostnaderna för glasmonter. Med hänsyn till penningvärdeförändringen m. m. lär man numera få räkna med avsevärt högre kostnader.

Det må anmärkas, att intendenten vid husgerådskammaren fil. doktorn Stig Fogelmarck i en uppsats avsedd att under april månad intagas i tidskriften *Svenska museer* ansett vissa skäl föreligga för att låta regalierna utställas i tre rum i källarlocalerna under slottets södra valv i stället för i de ovan angivna båda rummen. I andra lokaler under valvet skulle livrustkammarens samlingar kunna inrymmas. Kollegiet har besiktigt de för regalierna sålunda föreslagna utrymmena under södra valvet. Innan ytterligare utredning företagits, bl. a. i fråga om kostnaderna för detta alternativ, är kollegiet icke berett att taga definitiv ställning till frågan om vilket av lokalalternativen som bör ha företräde.

Kollegiet vidhåller emellertid sin mening, att föremålen i fråga böra utställas i lokal å slottet, därvid de alltjämt böra stå under kollegiets vård. Det torde kunna räknas med att de kostnader, som bliva förbundna med

föremålen utställande, komma att helt eller i vart fall till väsentlig del täckas av inflytande visningsavgifter.

Kammarkollegiets omförmälda utlåtande den 31 oktober 1958 har följande lydelse.

Kollegiet vill för sin del, liksom tidigare, tillstyrka att riksregalierna med flera under kollegiets vård stående dyrbarheter utställas till beskådande, eventuellt tillsammans med ett mindre antal andra för närvarande i statens historiska museum och livrustkammaren förvarade föremål. Med hänsyn till förstnämnda föremåls såväl historiska som konstnärliga värde torde ett utställande vara av icke ringa intresse främst för rikets egna medborgare men även för utländska turister. I ärendet har framhållits, att i främmande länder dyrbarheter av motsvarande slag visas för allmänheten.

Ett utställande av föremålen på Stockholms slott synes kollegiet ur principiell synpunkt vara att avgjort föredraga framför deras utställande i något museum. Såsom såväl riksmarskalksämberet som Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien framhållit, kunna nämligen riksregalierna icke anses ha karaktär av museiföremål. En förutsättning för föremålen förvarande och utställande på slottet måste dock vara, att detta kan ske i lämpligt förvaringsrum och under betryggande anordningar.

Undertecknade¹ ha beretts tillfälle att besiktiga den nu föreslagna lokalen i slottet och att därvid samråda med vederbörande i riksmarskalksämberet och ståthållarämberet på Stockholms slott. Det synes kollegiet icke vara något att erinra mot att nämnda lokal disponeras för ändamålet, därest den anordnas på sätt angivits å en av slottsarkitektkontoret uppgjord, den 6 februari 1956 dagtecknad ritning. För att lokalen skall te sig tilltalande och de utställda föremålen sålunda komma till sin rätt, synes det dock erfordrigt att lokalens höjd ökas något utöver föreslagna 2,10 meter; något hinder ur byggnadsteknisk synpunkt torde detta icke möta.

Det är givetvis av stor vikt, att säkerhetsanordningarna för föremålen skydd bliva fullt tillfredsställande. Föremålen avses skola placeras i en glasmonter utmed hjärtmuren. Monterns glas måste vara av sådan beskaffenhet, att det blir förenat med synnerliga svårigheter att genom glasets krossande eller annan åtgärd mot detsamma nå i montern förvarade föremål. Vid båda ingångarna till regalierummet böra finnas stålgallergrindar, vilka automatiskt avstånga rummet vid angrepp mot montern. Under visningstiden bör vidare i lokalen finnas väpnad vakt. De närmare anordningarna för skyddet torde böra ytterligare övervägas.

Frågan om vilka av berörda föremål, som skola utställas i montern, samt sättet för föremålen utställande torde böra lösas i samråd med kollegiet jämte de båda hovjuvelerare, som bruka anlitas för besiktigande av regalierna.

Riksregalierna och övriga av kollegiet nu omhändertagna dyrbarheter ha allmänt ansetts böra även efter utställandet kvarbliva under kollegiets vård och inseende. Även kollegiet anser detta naturligt. Principen bör därvid vara — såsom kollegiet framhållit i sitt utlåtande i ärendet den 14 december 1928 — att föremålen icke skola vara åtkomliga annat än genom de kollegiets befattningshavare, som inneha nycklarna till förvaringsmontern, men kunna göras tillgängliga för allmänhetens beskådande utan anlåtande av dessa befattningshavare.

¹ Verkschefen och föredraganden.

Kostnaderna för rummets anordnande ha av byggnadsstyrelsen beräknats till 375 000 kronor. Härtill komma kostnader för glasmontern. Dessa engångskostnader böra gäldas av statsverket.

Det är avsett, att visning av regalierna m. m. skall ske i samband med visning av rikssalen och slottskapellet. Den avgift, som nu utgår för visning av nämnda båda lokaler, synes därvid böra höjas med lämpligt belopp i syfte att i görlig mån erhålla täckning för nyssnämnda kostnader. Den genom höjningen vunna inkomsten torde årligen böra tagas till uppbörd på slottsbyggnadernas delfond, övriga diverse inkomster. Härvid synes kunna ifrågakomma såväl nettoredovisning — d. v. s. redovisning av den genom höjningen av avgiften vunna inkomsten med avdrag för bevaknings- och städningskostnader — som bruttoredovisning. Vid sistberörda alternativ få nyssnämnda med visningen sammanhängande kostnader utgöra en ökad anslagsbelastning på första huvudtiteln.

Fullmäktige i riksbanken har anfört följande.

Riksregalierna, som sedan gammalt varit under kammarkollegiets vård, har förvarats i det nuvarande riksbankshuset sedan detta blev färdigt år 1907. Man torde kunna konstatera att över huvud något ur säkerhetssynpunkt lämpligare förvaringsrum knappast stått eller står att uppbringa inom Stockholm. Till saken hör också att riksbanken förbundit sig att ombesörja betryggande evakuering och förvaring av regalierna, om detta i fall av krigsberedskap eller krig skulle befinnas erforderligt för deras säkerhet. Riksbanken har icke något att erinra mot en fortsatt förvaring av regalierna med samma åtaganden som hittills.

Däremot ligger det i sakens natur, att riksbanken saknar möjlighet att ordna sådana förvaringsutrymmen för regalierna, att allmänheten kan beredas tillfälle att bese dem. Detta blir säkert även fallet, om regalierna skulle medfölja till blivande nybyggnad för riksbankens huvudkontor.

Om regalierna skall utställas för allmänheten — och otvivelaktigt kan skäl tala för en sådan åtgärd — torde det icke tillkomma fullmäktige att på ärendets nuvarande stadium uttala någon mening om var och på vilket sätt detta lämpligast bör ske. Frågan bör i så fall närmare utredas. Fullmäktige vill emellertid understryka, att det torde bli förenat med relativt betydande kostnader att inrätta ett lika säkert förvaringsutrymme som det nuvarande och att även de årliga bevakningskostnaderna torde bli förhållandevis stora. Uppenbarligen kan placeringen få väsentlig betydelse för möjligheterna att genom uttagna inträdesavgifter täcka dessa kostnader.

Utskottet. Förevarande motion avser förvaringen och utställandet av »riksregalierna m. fl. samhörande dyrbarheter». Härmed avses dels de s. k. egentliga riksregalierna, exempelvis kungakrona, spira och riksäpple, och dels ett antal särpräglade föremål i övrigt med anknytning till kungamakten. Samtliga här avsedda föremål finns angivna i särskilda förteckningar.

Jämlikt gällande instruktion för kammarkollegiet åligger det kollegiet att på plats som av Kungl. Maj:t godkänns förvara och vårda rikets regalier och dyrbarheter. I ärendet har inte ifrågasatts någon ändring beträffande ansvaret för förvaringen och vården av riksregalierna m. m. Detta ansvar förutsätts allttjämt skola åvila kammarkollegiet. Fråga är nu i stället om

platsen för förvaringen och i samband därmed om föremålets utställande. Regaliernas nuvarande placering i riksbankshuset — vilken gällt sedan 1907 då huset färdigställdes — utesluter deras förevisande för allmänheten. Det enda tillfälle då någon form av offentlig visning över huvud ifrågakommer är då ett par av regalierna placeras i rikssalen vid riksdagens högtidliga öppnande. Motionären föreslår åtgärder i syfte att ifrågavarande föremål kan förvaras och för allmänheten utställas i lokal på Stockholms slott.

Utskottets vederbörande avdelning har beretts tillfälle att besiktiga en del av riksregalierna m. fl. föremål och har även avlagt besök i vissa lokaliteter inom Stockholms slott. På grundval av gjorda iakttagelser vill utskottet ge uttryck åt den uppfattningen, att goda skäl föreligger för beredande åt ifrågavarande dyrbarheter av en sådan placering att de kan för beskådande bli tillgängliga för allmänheten. Utskottet har härvid fäst särskilt avseende vid föremålets betydande intresse ur såväl konstnärlig som historisk synpunkt. Utskottet biträder därför tanken att frågan om riksregaliernas m. fl. här avsedda föremåls placering upptas till omprövning i syfte att göra dem tillgängliga för offentlig visning. I själva lokalfrågan — beträffande vilken särskilda undersökningar erfordras — har utskottet för egen del inte funnit anledning till annat uttalande än att någon lokal i Stockholms slott företrädesvis synes böra komma i fråga. Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet sålunda anfört.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av motionen II: 186, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 30 november 1965

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Närvarande: se under utlåtandet nr 176.